

DIN ISTORIA BĂNCII ROMÂNEȘTI TÂRNĂVEANA DIN SIGHIȘOARA (1905-1924)

Nicolae Teșculă*

Abstract: *The article presents aspects of the history of the first Romanian bank in Sighișoara, the „Târnăveana”, which was organized along the lines of the Romanian banks that operated in the Austro-Hungarian Empire at the end of the 19th and beginning of the 20th century. Founded in 1905, the bank brought together the local Romanian elite from the city and the surrounding villages: priests, lawyers, and wealthy farmers. The activity of the first Romanian credit institution in Sighișoara between 1905, the first year of its existence, and 1924, when it could no longer recover from bankruptcy and disappeared from the Romanian banking system, showed the presence of a mature Romanian elite in the town on the Târnava Mare, with solid connections within the Romanian elites of Transylvania. Even though this bank did not reach the level of other banks, such as Victoria in Arad or Economul in Cluj, it proved to be a reputable middle-class bank within the Romanian credit system, despite the competition from the local Saxon and Romanian banks in the surrounding cities, and was able to survive and operate successfully even during the difficult period of the First World War. The establishment and functioning of the bank is an expression of an active local elite involved in the Transylvanian public life, aware of its role in the life of the Romanian population, and contributed to the development of the community. This elite was aware that national and political activities were doomed to failure without economic support. Therefore, they were not only involved on a national and cultural level but also economically. It is the expression of an extraordinary generation that significantly contributed to the creation of the modern Romanian nation-state.*

Keywords: Banks, Sighișoara, Transylvania, Romanians, economic activities, early 20th century.

Considerații introductive

Unul dintre elementele definitorii ale epocii moderne în spațiul european este reprezentat de prezența băncilor și a sistemului de credit. În epoca modernă, băncile au reprezentat elementul central de păstrare, de centralizare și de mișcare a capitalului. Banca a fost mijlocul prin care capitalul a fost investit și valorificat în diverse sectoare economice.

Pentru spațiul transilvănean au funcționat două tipuri de bănci: cele organizate sub formă de societăți pe acțiuni și cele de tip cooperatist sau casele de păstrare. Primele au ca model sistemul implementat în spațiul

---

* Doctor în istorie, muzeograf; director Muzeul de Istorie Sighișoara; e-mail: nicolaetescula@gmail.com

german de Hermann Schultze din Delitzsch, cunoscut în istorie drept *Sistemul Schultze Delitzsch*, care era adaptat nevoilor claselor de mijloc orășenești și comercianților. Baza întregului organism o constituia capitalul propriu format din părți sociale. Capitalul era completat printr-un fond de rezervă, mărginit de obicei de 10% din valoarea capitalului subscris. Beneficiul realizat se împărțea asociațiilor sub formă de dividende. Răspunderea asociațiilor pentru obligațiunile contractate era solidară și nemărginită. Personalul era retribuit. Cercul de asociați și clientela erau foarte largi și nu existau cooperative centrale, se milita pentru descentralizare¹. Acest model a fost, inițial, agreat de românii ardeleni, deoarece corespundea mai bine intereselor lor locale. O a doua categorie o reprezentau băncile organizate sub forma societăților pe acțiuni, în cazul românilor cel mai bun exemplu fiind *Banca Albina*².

Cel de-al doilea model implementat a fost cel gândit de *Friedrich Wilhelm Raiffeisen*, ca o cooperatie de tip țărănesc, care nu are capitalul format din părți sociale subscrise și vărsate de asociați, ci, în cel mai bun caz, are părți sociale foarte reduse. Baza financiară era întărită prin fondul de rezervă indivizibil, format din excedentele realizate de întreprindere. Cooperatia nu urmărea obținerea de beneficii. Excedentul realizat se trecea la fondul de rezervă și se întrebuința pentru opere sociale, culturale, etc. Părțile sociale erau răsplătite printr-o dobândă mică și nu prin dividende. Răspunderea asociațiilor pentru obligațiunile contractate de societate era solidară și nemărginită. Funcțiile se exercitau în mod onorific, nefiind retribuite. Cercul de activitate era mărginit din punct de vedere teritorial, fiind un sistem central cu unități cooperative mărunte, care aveau nevoie de o centrală. Cooperativa a pornit de la ideea ajutorului reciproc al celor interesați, ceea ce nu excludea însă sprijinul unor persoane mai avute, care își aduceau aportul lor moral și material. Întreaga personalitate a tovarășiiilor, atât morală, cât și materială, este pusă în slujba aproapelui. Motto-ul după care funcționau era: „Toți pentru unul și unul pentru toți”, unind contribuția celui bogat cu a celui sărac. Principiul fundamental al acestui sistem era ca membrii să păstreze contactul personal, formându-se o rețea de ajutor reciproc și o amicitie între asociați³. În cazul românilor

¹ Philip Heimberger, *Cooperativa săsească de tip Raiffeisen din Ardeal*, Teză pentru doctorat în drept, prezentată și susținută în ziua de 22 noiembrie 1939, Cluj, Tipografia „Universala” S.A. 1939, p. 8.

² Nicolae Petra-Petrescu, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, Sibiu, Edit. Cartea Românească, 1936, p. 32–33.

³ Philip Heimberger, *op. cit.* p. 8.

ardeleni abia în 1893, *Asociația de Agricultură din comitatul Sibiu* a înființat cea dintâi cooperativă de tip Raiffeisen în satul Roșia⁴.

Acest fenomen al apariției și dezvoltării sistemului bancar a cuprins și spațiul transilvănean încă din primele decenii ale secolului al XIX-lea. După cum se știe, prima bancă a apărut la Brașov în anul 1835: *Kronstädter Allgemeine Sparkassa* (Casa generală brașoveană de economii), care a funcționat sub forma unei cooperative de credit. La Pesta, în anul 1840, s-au pus bazele *A Pesti első hazai takarékpénztár* (Prima casă de economii din Pesta), urmată peste un an de *Hermannstädter Allgemeine Sparkassa* (Casa generală sibiană de economii)⁵.

Conturarea Sibiului ca centru financiar regional al sașilor ardeleni în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a determinat elitele române să pună bazele, în urbea de pe Cibin, a *Băncii Albina*, în 1872⁶. Aceste prime bănci, în lipsa unei legislații specifice în domeniul financiar-bancar, au apărut și funcționat în baza codului civil austriac din 1853. Abia în anul 1874, prin Legea XXXVII – *Legea comercială din Ungaria* – se acorda drept de liberă dispoziție institutelor financiare, obligându-le doar la o anumită publicitate a gestiunii lor. La această lege s-a adăugat cea a dreptului cambial din 1876 și a falimentelor din 1881. Pe temeiul acestei legislații, societăți pe acțiuni erau socotite acele asociații, care s-au format pe baza unui număr determinat de acțiuni, de valoare egală. Pentru obligațiunile efectuate de asociați, aceștia nu erau răspunzători decât raportat la valoarea acțiunii lor. Constituirea societăților era condiționată de asigurarea întregului capital fundamental (integritatea subscrierii), statutele lor trebuiau stabilite obligatoriu, iar publicitatea era obligatorie, prin înscrierea institutelor de credit în registrul firmelor comerciale. Subscrierea acțiunilor era condiționată de întocmirea prospectelor și efectuarea unui *aconto* de 10% asupra primului vărsământ. În continuare, alt *aconto* de 30% putea fi solicitat, doar după ce a avut loc adunarea generală constituantă. Ea trebuia convocată în decurs de două luni de la exprimarea termenului de subscriere⁷.

Acest fenomen al dezvoltării sistemului bancar în Transilvania nu putea să ocolească Sighișoara. Aici s-au înființat două bănci. Prima bancă a apărut în 1862 și era dedicată micilor meșteșugari: *Schäßburger Gewerbe*

---

⁴ Nicolae Petra-Petrescu, *op. cit.* p. 33.

⁵ Lucian Dronca, *Băncile românești din Transilvania în perioada dualismului austro-ungar (1867–1918)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 71 [infra: *Băncile românești din Transilvania ...*].

⁶ Pe larg despre apariția și evoluția Băncii *Albina* din Sibiu, vezi: Mihai Drecin, *Banca „Albina” din Sibiu. Instituție națională a românilor transilvăneni (1871–1918)*, Cluj Napoca, Edit. Dacia, 1982, *passim*.

⁷ *Ibidem*, p. 35.

und Vorschußverein, iar cea de a doua: *Schäßburger Spar-und Hypotheken-Kreditverein*, înființată în 1870, era dedicată nevoilor marilor antreprenori din oraș, cu activități în domeniul industriei textile și a marelui comerț. Cele două bănci s-au unit în 1918 și a luat ființă: *Schäßburger Vereinigte Gewerbe- und Hypothekenbank Aktiengesellschaft* (Banca Unită pentru Industrie și Ipotecă Sighișoara S.A.), care a funcționat neîntrerupt până la instaurarea regimului comunist⁸.

Înființarea băncii

Informațiile legate de înființarea și evoluția Băncii *Târnaveana* din Sighișoara le avem din presa vremii, în special din revistele cu caracter economic din epocă, precum: „Anuarul Băncilor Române” și „Revista Economică”, la care se adaugă sumare informații existente în jurnalele românești din Transilvania, „Telegraful Român” și „Gazeta Transilvaniei”. Din păcate, nu am reușit să identificăm existența un fond documentar arhivistic care să cuprindă documente referitoare la înființarea și evoluția băncii⁹.

Revenind la sistemul bancar românesc, în primul deceniu, după înființarea Băncii *Albina*, au apărut foarte puține institute de credit românești. Mai apoi, în perioada 1880–1890 s-au înființat 19 bănci, iar în perioada 1901–1914 funcționau 175 de instituții de credit, dintre care 102 erau societăți pe acțiuni și 73 reuniuni de credit. În anul 1905, primul al funcționării Băncii *Târnăveana* la Sighișoara, în partea maghiară a Austro-Ungariei existau un număr de 465 de bănci. Dintre acestea, 115 erau românești. În același an, în Transilvania, o bancă reușea să deservească un număr de circa 15.000 de locuitori¹⁰.

Deși, la o primă vedere par numeroase, aceste bănci nu erau în măsură decât cu puține excepții să susțină agenții sau filiale în alte localități. Pe de altă parte, procesul de constituire a băncilor era determinat de disponibilitățile de capital, care se regăseau îndeosebi în mari orașe ca: Sibiu, Arad, Cluj, Oradea. Băncile din micile orașe aveau o putere financiară redusă, cu disponibilități de capital limitate și au urmărit să atragă economiile chiar și a celor mai mărunți acționari, pentru a asigura capitalul înființării. De altfel, o caracteristică a sistemului financiar-bancar românesc din Transilvania era că, deși prezentau o

⁸ Adonis P. Mihai, *Statutele Băncii Unite pentru Industrie și Ipotecă S.A. din Sighișoara (1831)*, „Alt-Schaessburg”, nr. 8, 2015, p. 141.

⁹ La Serviciul Județean Mureș al Arhivelor Naționale ale României există un fond dedicat unei Bănci *Târnăveana* la Sighișoara, dar este vorba de o altă instituție financiar-bancară, care a funcționat în perioada interbelică, preluând doar numele vechii bănci.

¹⁰ Lucian Dronca, *Băncile românești din Transilvania ...*, p. 84–88.

anumită densitate geografică, ele mai degrabă funcționau într-o rețea și nu într-un sistem concurențial clasic. La acest lucru se mai adăuga prudența și seriozitatea structurilor de conducere, de supraveghere și de control, care au determinat o stabilitate a sistemului financiar bancar românesc transilvănean. Practic, în orizontul cronologic 1872–1914, dintre cele 168 de bănci românești au falimentat doar 5 sau 6¹¹.

După cum am văzut, succesul Băncii Albina a determinat elitele locale să facă pași în vederea înființării unor instituții de credit locale. Pentru vechiul burg medieval de pe Târnava Mare, primele inițiative au existat încă din anul 1898. În acest sens, foaia arhidiecezană de la Sibiu, „Telegraful Român”, anunța numărul din 23 aprilie 1898, despre: „necesitatea unui «Institut de credit și economii», societate pe acțiuni cu reședința în Sighișoara în interesul moral și material al populației din loc și jur, învit prin această în scopul înființării aceluși institut la adunarea consultativă, – concesionată – ținândă în edificiul școlii române din Sighișoara, Duminecă la 26 Aprilie 8 Maiu a.c. 2 ore d.a. pre toți aceia cari se interesează cu adevărată iubire de neam și din punct de vedere economic material de sörtea poporului !”¹².

În spatele inițiativei a stat protopopul sighișorean, Demetriu Moldovan. Imediat după primul anunț, presa vremii oferă detalii cu privire la inițiativă: „Scopul interprinderii noastre deci va fi înființarea unui institut de credit și economii pentru inteligența și poporul din Sighisóra și jur și părțile învecinate cu sediul în Sighișoara. Institutul să va înființa pe timp ne determinat cu un capital fundamental de 20.000 fl. împărțit în 400 acțiuni a 50 fl. fiecare acțiune să va solvi în ratele hotărânde prin adunarea primă a acționarilor. – Insinuările și subscrierile de acțiuni au să să facă la esmișii colectanți din partea adunării consultative ținută la 26 Aprilie 8 Maiu a.c. cu susținerea acelor insinuări și subscrieri pe caracterul și reputațiunea lor ca adevărați și sinceri sprijinitori ai neamului românesc. Sighișoara din ședința adunării consultative ținută la 26 Aprilie (8 Maiu) 1898”. Semnează propopopul Demetriu Moldovan, în calitate de președinte și preotul Ioan Muntean, în calitate de actuar¹³.

Inițiativa era laudabilă, dar, din păcate, nu se vor putea aduna banii și acționarii necesari și peste doi ani, în 1900, protopopul Demetriu Moldovan vine cu clarificări: „Din mai multe părți mi-s’a făcut întrebarea, că în ce stadiu a ajuns cauza înființării unei bance românești proiectată în Sighișoara,

---

¹¹ Iosif Marin Balog, *Elitele financiar-bancare românești din Transilvania (1895-1918). Considerații teoretico-metodologice și evaluări statistice*, „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu»». Series Historica. Supliment”, 2016 p. 34–35.

¹² „Telegraful Român”, nr. 44 din 23 aprilie/5 mai 1899, p. 175.

¹³ Idem, nr. 65 din 16/28 iunie 1898, p. 259.

la ce răspund, «că pe lângă tote obtrudările îndeplinite în scopul înființării aceluși institut atât de necesar în aceste părți, –nu ni-a succes a-l înființa în lipsa numărului suficient de acționari, – fiind din 400 á 100 coróne numai 69 acțiuni cu totul insinuate !». Causa acestui rezultat a fost recolta de tot miseră din anii 1897 și 1898, ale cărei urmări triste, se simt până azi. La timp favorabil înse, vom reveni la înființarea aceluși institut”¹⁴.

În cele din urmă, la data de 11 septembrie 1904 se vor pune bazele Băncii *Târnaveana. Institut de credit și economi. Societate pe acții în Sighișoara*, care avea un capital de 60.000 de coroane, 600 de acțiuni a câte 100 de coroane fiecare. Consiliul de administrație era format din: Ioan Muntean, Nicolae Dobre, Chirion Muntean, Nicolae Manta, Mihai Gavrilă și dr. Toma Cornea¹⁵. Imediat după înființare, la începutul anului 1905, presa vremii menționează despre deschiderea noului institut bancar: „Atragem atențiunea cititorilor noștrii asupra publicațiunei de pe pagina a-IV-a a direcțiunei nou înființatului institut de credit și economii «Târnăveana» din Sighișóra”¹⁶.

Organizarea băncii

După cum am văzut, în ciuda entuziasmului elitei locale, lipsa capitalului și a unor inițiative în domeniul comercial și industrial ale elitei românești, la care se adaugă și prezența deja a două instituții de credit în urbe a făcut ca înființarea primului institut de credit românesc la Sighișoara să se realizeze doar în ultimul trimestru al anului 1904 și să devină activă, odată cu începutul anului următor¹⁷.

După modelul Băncii *Albina* au funcționat și celelalte instituții de credit românești. Un rol important în activitatea unei bănci îl avea adunarea generală a acționarilor, care aproba rapoartele comitetelor de direcțiune și a celor de supraveghere, stabilea definitivarea bilanșurilor anuale și cuantumul dividendelor plătite anual, alegea membrii comitetului director și pe cei ai comitetului de supraveghere¹⁸.

¹⁴ Idem, nr. 52 din 9/22 mai 1900, p. 207.

¹⁵ *1905-1906 Pénzügyi Compass. A Nylvános Számadásra Kotelezett Vállalatok és a Nagyipar Évkönyve*, Tizenötödik Évfolyam, Sz. Kormos Alfred, Budapest, 1906, p. 1023.

¹⁶ „Telegraful Român”, nr. 6 din 18/31 ianuarie 1905, p. 25.

¹⁷ În prima menționare a băncii apare ca an de înființare 1905: „Anuarul Băncilor Române”, anul VIII, Editura delegațiunii exmise de conferința directorilor de bancă din 25-26 iunie 1898, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane Sibiu, 1906, p. 139.

¹⁸ Vasile Dobrescu, *Funcții și funcționalități în sistemul de credit românesc din Transilvania până la Primul Război Mondial. Studiu de caz, Târgu-Mureș*, Edit. Universității „Petru Maior”, 2006, p. 34.

Comitetul director era considerat organul executiv al băncii. El trasa liniile esențiale ale politicii financiare pe anul în curs, avea rolul de a face o activitate eficientă de administrare. Aproba toate chestiunile cu privire la buna funcționare a băncii. Numărul membrilor comitetului director varia între 5 și 12 membri, care alegeau un președinte și un vicepreședinte. O dată la 3–6 ani erau aleși un număr de 2–3 membri noi. De obicei, președintele comitetului director avea cel mai mare număr de acțiuni și de obicei era o personalitate locală¹⁹.

Membrii comitetelor de supraveghere erau aleși pe o perioadă de trei ani și numărul lor varia între trei și cinci persoane. Din cadrul lor se putea alege un președinte și un vicepreședinte. Dreptul de control al comitetelor de supraveghere era unul nelimitat și în caz de nereguli aveau dreptul de a convoca adunări generale extraordinare²⁰.

Funcționarii erau recrutați prin examene, trebuiau să aibă cunoștințe foarte bune de limbă maghiară și germană, erau supravegheați în activitatea lor de către comitetul director și de către comitetul de supraveghere. De obicei erau absolvenți ai unor instituții de învățământ în domeniul comercial, cum ar fi de exemplu Școala Comercială Superioară din Brașov²¹.

Înființarea acestei școli se petrecea în anul 1833, când în urbea de sub Tâmpa se deschidea *Școala din Cetate*, susținută de *Comunitatea religioasă a comercianților români*, care oferea elevilor, pe lângă instrucția elementară, un minim de cunoștințe necesare unui viitor comerciant. Această școală a funcționat câțiva ani. Apoi, datorită exigențelor dezvoltării comerțului, *Eforia școalelor centrale române greco-orientale* din Brașov a reluat inițiativa fondării unei școli speciale de comerț. Astfel, în 1869, lua ființă *Școala Comercială Română din Brașov*. Ea a fost cea de-a doua instituție de profil din partea ungară a imperiului, unde mai exista doar Academia de Comerț din Pesta, fondată în 1857, care avea ca limbă de studiu germana. Școala brașoveană s-a bucurat de un renume deosebit, iar absolvenții ei se puteau înscrie la academiile de comerț din țară și din străinătate, puteau urma cursurile unui institut pentru a deveni profesori la școlile comerciale sau se puteau încadra ca funcționari la bănci, birouri de poștă, de administrație publică, de contabilitate, s.a.m.d. Foarte mulți dintre ei au optat pentru a lucra în institute de credit românești din Transilvania²².

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 37–46.

²⁰ *Ibidem*, p. 51–65.

²¹ *Ibidem*, p. 69–91.

²² Pe larg despre evoluția școlii la: Ion Zainea, *Școala Comercială Română din Brașov – pepinieră de comercianți și funcționari de bancă pentru întreg spațiul geografic național*, „Cumidava”, XXVI, 2003, p. 87–105.

După același model consacrat la băncile românești s-a organizat și Banca *Târnăveana* din Sighișoara. Dacă ar fi să facem o ilustrare a membrilor comitetului director, am avea următoarea situație pentru perioada 1906–1917:

<i>An</i> ²³	<i>Președinte</i>	<i>Director executiv</i>	<i>Membru</i>	<i>Membru</i>	<i>Membru</i>	<i>Membru</i>
1906	Ioan Muntean	Toma Cornea	Nicolae Dobre	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	-
1907	Ioan Muntean	Toma Cornea	Chrion Muntean	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	-
1908	Ioan Muntean	Toma Cornea	Chrion Muntean	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	Nicolae Dobre
1909	Ioan Muntean	Toma Cornea	Toma Cornea	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	-
1910	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	-
1911	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	-
1912	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	Nicolae Dobre
1913	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	Ambrosiu Stoicoviciu
1914	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	Ambrosiu Stoicoviciu
1915	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	Ambrosiu Stoicoviciu
1916	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Mihăilă Gavrilă	Ambrosiu Stoicoviciu
1917	Ioan Muntean	Toma Cornea	Onoriu Sasu	Nicolae Manta	Ambrosiu Stoicoviciu	-

Pentru anul 1918, conform „Anuarului Băncilor Române”, președintele comitetului director era Ioan Muntean, vicepreședinte Mihăilă Gavrilă,

²³ Surse: **An 1906:** „Gazeta Transilvaniei”, anul LXIX, Brașov, nr. 36, 16 februarie/ 1 martie 1906, p. 4; **An 1907:** „Mihók-Féle Magyar Compass”, 1907/08, XXXV évfolyam, Pénzügyi és Kereskedelmi Évkönyv I. Rész: Pénz-és hitelintézetek Sz. dr. Galánthai Nagy Sándor, Budapest, 1908, p. 876 [infra: „Mihók-Féle Magyar Compass”...]; **An 1908:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., 1908/09... p. 956; **An 1909:** „Anuarul Băncilor Române”, anul XI, 1910, Sibiu, 1909, p. 131; **An 1910:** „Mihók-Féle Magyar Compass”... 1909/10, XXXVIII, p. 1039; **An 1911:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., p. 1097; **An 1912:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., 1912, p. 1204; **An 1913:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., p. 1230; **An 1914:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., 1914, p. 1225; **An 1915:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., p. 1181; **An 1916:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., p. 1191; **An 1917:** „Mihók-Féle Magyar Compass”..., p. 1189.

„proprietar” –Toma Cornea și membrii: Onoriu Sasu, Nicolae Manta și Ambrosiu Stoicoviciu²⁴, situație care se păstrează și în 1919²⁵, apoi, în 1920 rămâne președinte Ioan Muntean și membrii: Mihăilă Gavrilă, Onoriu Sasu, Nicolae Manta și Ambrosiu Stoicoviciu²⁶, iar în 1921 revine în consiliul director, Toma Cornea²⁷. În 1922, avem aceeași echipă în fruntea institutului de credit: Ioan Muntean, Toma Cornea, Onoriu Sasu, Mihăilă Gavrilă și Nicolae Manta²⁸. După această dată nu mai avem date cu privire la conducerea institutului de credit.

Legat de Comisia de supraveghere, în 1905, avea în componență pe Mihai Ittu, Ioan Herțioagă, Ioan Dan, Mihai Moldovan, Nicolae Belu²⁹. Până în anul 1908 structura rămâne aceeași. În acest an i se adaugă un nou membru, Ioan Rucărean, econom din Sighișoara³⁰. În 1910, este compusă din Ioan Herțioagă, preot în satul Daia, Ambrosie Stocioviciu, directorul Școlii Confesionale Ortodoxe din Sighișoara, Ioan Cristea, paroh în satul Șaeș, Ioan Cristea cârciumar din satul Daneș și Iosif Cristea, econom și învățător pensionar din Șaeș³¹. În 1912, Ioan Rucărean îl înlocuiește pe Ioan Herțioagă³², iar în 1913 Ambrosiu Stoicoviciu părăsește comitetul de supraveghere³³. Pentru perioada Marelui Război, inclusiv în anul 1919, nu apar modificări în cadrul comitetului de supraveghere³⁴. Iar în 1921 acesta are o nouă componență: Mihail Țiței, Mihail Moldovan, Ioan Cristea, Zaharie Filip³⁵.

În privința funcționarilor, aici situația este mult mai volatilă. Periodic sunt făcute anunțuri cu privire la organizarea unor concursuri de funcționari. De plidă, în 1907, se organizează concurs pentru ocuparea unui post de practicant, care trebuie să fie absolvent a unei școli comerciale³⁶, anunț

---

²⁴ „Anuarul Băncilor Române”, anul XIX, 1918, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1917, p. 67.

²⁵ Idem, Anul XX, 1919, p. 69.

²⁶ „Revista Economică”, nr. 17 din 24 aprilie 1920, p. 164.

²⁷ Idem, nr. 15 din 16 aprilie 1921, p. 150.

²⁸ Idem, nr. 18 din 18 mai 1923, p. 215.

²⁹ *1905-1906 Pénzügyi Compass. A Nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és a Nagyipar Évkönyve*, Budapest, 1906, p. 1023.

³⁰ *Mihók-Féle Magyar Compass*, 1908/09, Budapest, 1909, p. 956

³¹ Idem, 1910/11, p. 1039.

³² Idem, 1912/13 p. 1204.

³³ Idem, 1913/14 p. 1230.

³⁴ „Anuarul Băncilor Române”, an XX, Sibiu, 1918, p. 69.

³⁵ „Revista Economică”, nr. 15 din 16 aprilie 1921, p. 150.

³⁶ Idem, nr. 30 din 28 iulie 1907, p. 288.

reluat în 1909³⁷, 1912³⁸ și 1913³⁹. În același an se scoate la concurs postul de „contabil conducător”⁴⁰ și în 1916 un post de contabil⁴¹.

Un caz aparte îl avem în anul 1922 când, probabil din cauza problemelor avute de banca sighișoreană, în paginile „Gazetei Transilvaniei”, un: „contabil bilanțier, absolvent al Școalei comerciale superioare din Brașov, fiind brașovean dorește să ocupe în Brașov un post de contabil”. Numele acestui contabil este Eugen R. Negruț și lucrează până în data de 15 iulie 1922 la Banca *Târnăveana* din Sighișoara⁴².

Revenind la conducere și, implicit, la acționariat, după modelul celorlalte bănci, elitele bancare sunt omogene și închise pentru membrii celorlalte națiuni, așa încât indivizi noi sau grupuri cu status economic și profesional câștigat prin virtutea meritocrației puteau să pătrundă, cu relativă ușurință, mai ales prin constituirea unei noi bănci. Un element definitoriu în cazul românilor ardeleni este cumulul de funcții în cadrul sistemului financiar-bancar. Directori executivi ai băncilor prezenți în comitetele de direcțiune și în cele de supraveghere, fiind adesea și funcționari propriu-ziși, care asigurau derularea activităților băncii⁴³. În cazul nostru, am văzut rolul jucat în acest sens de avocatul Toma Cornea.

În prim planul vieții Băncii *Târnăveana* două persoane au fost implicate activ pe toată perioada funcționării acesteia. Este vorba de preotul ortodox din Sighișoara, Ioan Muntean și de avocatul Toma Cornea, tot din Sighișoara.

Despre Ioan Muntean știm că este sighișorean de origine, se naște în anul 1855. Absolvent al Institutului Pedagogic–Teologic din Sibiu, devine învățător și mai apoi director al Școlii Confesionale Ortodoxe din urbea de pe Târnava Mare. În anul 1897 devine preot în Sighișoara. Moare în 7 ianuarie 1926 la Sighișoara⁴⁴. După cum am văzut, a îndeplinit funcția de președinte al comitetului director.

Director executiv și, după cum o să vedem, întemeietorul și sufletul acestei societăți pe acțiuni va fi avocatul Toma Cornea. S-a născut în localitatea Ilieni, în 7 iulie 1874. Cursurile primare le face la Făgăraș, iar

³⁷ Idem, nr. 36 din 5 septembrie 1909, p. 380.

³⁸ Idem, nr. 20 din 18 mai 1912, p. 254.

³⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 95 din 2/15 mai 1913, p. 4.

⁴⁰ „Revista Economică”, nr. 25 din 23 iunie 1912, p. 261.

⁴¹ Idem, nr. 17 din 22 aprilie 1916, p. 212.

⁴² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 213 din 28 mai 1922, p. 4.

⁴³ Iosif Marin Balog, *op. cit.*, p. 38–39.

⁴⁴ „Groß-Kokler Bote vereinigt mit der Schäßburger Zeitung”, nr. 2453, 10 Januar 1926, XLVIII Jahrgang, p. 3.

cele liceale la Brașov. Urmează apoi studiile universitare la Facultatea de Drept și Științe Juridice din cadrul Universității din Budapesta, cu o bursă din partea Societății „Transilvania”, între 1894–1899. Doctoratul îl susține la Universitatea din Cluj. Din anul 1903 deschide un birou de avocatură la Sighișoara și din 1911 devine președinte al Despărțământului Sighișoara al Asociației ASTRA, iar din 1905 director al Băncii *Târnăveana* din Sighișoara. Adunarea cercului electoral Sighișoara din 25 octombrie 1918 l-a ales ca delegat titular la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. A fost ales membru în Marele Sfat Național Român din Transilvania. După unire, este numit prefect al județului Odorhei, în anii 1920–1921. Din 1930 devine avocat în Sibiu. Moare în anul 1944 în timpul unui bombardament asupra Gării de Nord din București⁴⁵.

La fel ca și în cazul celorlalte bănci remarcăm o numeroasă prezență a clerului în conducere. Prezența acestora, deși la prima vedere pare surprinzătoare, este explicată prin faptul că sunt o categorie socio-profesională competentă, școlită în institute teologice și, uneori, în universități de prestigiu, și au o experiență bogată în domeniul administrării bunurilor și averilor bisericești⁴⁶. În cazul nostru avem o serie de preoți, precum: Ioan Muntean, preot paroh în Sighișoara, Onoriu Sasu, preot paroh ortodox în satul Daneș⁴⁷, Ioan Cristea, preot ortodox în satul Șaeș⁴⁸. Ultimii doi prezenți în comitetul director și în cel de supraveghere.

O altă categorie profesională este cea a avocaților. În cazul lor, expertiza în domeniul financiar dobândită în timpul studiilor îi recomandă a fi prezenți în structura de conducere a băncilor⁴⁹. Pentru Sighișoara îl avem pe avocatul Toma Cornea.

O altă categorie este cea a proprietarilor de pământ, a țăranilor înstăriți. În acest sens îl avem pe Mihăilă Gavrilă, econom în Sighișoara, Iosif Cristea, econom, dar și învățător pensionar din Șaeș, Nicolae Manta, econom din Sighișoara⁵⁰, Ioan Rucărean, econom din Sighișoara⁵¹. Alături de ei, tot la nivelul conducerii, îl găsim pe învățătorul Ambrosiu

---

⁴⁵ *Dicționarul personalităților Unirii. Delegații Adunării Naționale de la Alba Iulia*, coord. Dragoș Ursu, Tudor Roșu, Cluj Napoca, Edit. Mega, 2019, p. 411.

⁴⁶ Iosif Marin Balog, *op. cit.*, p. 43.

⁴⁷ Vasile Dobrescu, *op. cit.*, p. 214.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 299.

⁴⁹ Iosif Marin Balog, *op. cit.*, p. 44.

⁵⁰ Vasile Dobrescu, *op. cit.*, p. 177.

⁵¹ *Ibidem*, p. 270.

Stoicoviciu⁵², directorul Școlii Confesionale Ortodoxe din Sighișoara și pe Ioan Cristea, cărciumar din satul Daneș⁵³.

La o analiză după criteriul ocupațiilor membrilor comitetului director și al celui de supraveghere din cadrul Băncii *Târnăveana*, observăm că în comitetul director 50% sunt reprezentanții clerului, 20% ai proprietarilor de pământ, câte 10% sunt învățătorii și avocații, în timp ce comercianții nu sunt reprezentați. La nivelul comitetului de supraveghere, 50% sunt economii, câte 20% sunt reprezentanții preoților și învățătorilor, 10% reprezintă comercianții, iar avocații nu sunt reprezentați.

Această situație se încadrează în tendința generală a băncilor românești din această perioadă, unde majoritatea relativă a reprezentanților comitetelor directoare ale institutelor de credit românești este reprezentată de clerici⁵⁴. O particularitate, la Sighișoara, este cea a numărului mic al juriștilor, unde această categorie profesională a fost reprezentată doar de Toma Cornea, spre deosebire de celelalte bănci, unde după preoți, juriștii reprezintă cea de-a doua categorie profesională. În cazul Băncii *Târnăveana* locul al doilea, după ocupație, este al proprietarilor de pământ, care la nivelul provinciei transilvane se poziționează pe locul al treilea⁵⁵.

În comitetul de supraveghere, dacă la nivelul băncilor transilvănene, primul loc este ocupat de clerici⁵⁶, aici proprietarii de pământ dețin majoritatea. Urmați la procente egale de clerici și învățători. Spre deosebire de Sighișoara, la nivel național, locul doi este ocupat de avocați⁵⁷.

O altă caracteristică locală este că, pe lângă membrii conducerii băncii, care locuiau în Sighișoara, avem o serie de reprezentanți din satele aflate în hinterlandul orașului, din două sate, ambele cu o comunitate românească destul de mare: Daneș și Șaeș.

Banca, alături de celelalte bănci românești din Transilvania, a făcut parte din Uniunea Bancară *Solidaritatea*, organizată în jurul Băncii *Albina* din Sibiu. În comitatul Târnava Mare, pe lângă banca sighișoreană, în uniune, existau șase instituții bancare⁵⁸. Multitudinea de bănci românești create la începutul secolului XX a dus la apariția unor dezechilibre între diferitele instituții de credit, la o concurență păguboasă între ele și chiar la falimente. Banca *Albina*

⁵² *Ibidem*, p. 229.

⁵³ *Ibidem*, p. 260.

⁵⁴ Iosif Marin Balog, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 43.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ „Megyesi Újság”, V. évfolyam, 33. Szám, Medyes, 1909, Augustus 15, p. 1.

și-a arogat rolul de coordonare a activității bancare a românilor transilvăneni și în anul 1907 a apărut Uniunea Bancară *Solidaritatea*⁵⁹.

Debutul secolului al XX-lea a dus la un curent de reformă în cadrul sistemului financiar bancar românesc. S-au observat deficiențe în funcționarea unor instituții financiar-bancare și falimentul unora dintre ele, în anul 1903. Acest lucru a impus necesitatea construirii unui organism suprabancar, care să coordoneze întreaga activitate a băncilor române. La aceasta s-au adăugat imixtiunile tot mai fervente ale autorităților de resort de la Budapesta, care în contextul crizelor economice de la începutul secolului XX aveau o tendință tot mai accentuată de a instaura un control asupra băncilor naționalităților. În urma conferințelor bancare românești desfășurate între 1898–1907, s-a conturat Uniunea Bancară *Solidaritatea*, sub forma unei însoțiri (asociații) alcătuite în temeiul Legii XXXVII din 1875. Principala atribuție era controlul operațiunilor băncilor asociate, prin intermediul unor revizori-experti. Deciziile enunțate erau însă benevole, impunându-se necesitatea unui organism ale cărui decizii să fie executorii⁶⁰.

Capitalul și operațiunile băncii

În anul 1905, la înființare capitalul era de 60.000 de coroane divizat în 600 de acțiuni. O acțiune avea valoarea de 100 de coroane⁶¹. Acest capital se modifică în urma adunării generale din 27 februarie 1908, când valoarea capitalului social crește la 200.000 de coroane în 2.000 de acțiuni a câte 100 de coroane fiecare acțiune⁶². Acest capital social se păstrează până în anul 1920⁶³, când în urma conversiei va fi de 100.000 de lei⁶⁴.

Dreptul de vot în cadrul adunării generale a acționarilor era de un vot pentru o acțiune. De asemenea, „Cupoanele se prescriu după 1 an [...]. Ramii de operațiuni: escompt de cambii cu 8% inter. Impr. Hip. Cu 7% inter. Intab. Locul prim. Până la ½ valoare extravilan, ½ intravilan. Provizțiuni nu se iau. Impr. Pe oblig. (neintab.) cu 8% intr. Orice proviziune. Depuneri cu abdicere 5%”⁶⁵.

---

⁵⁹ Lucian Dronca, *Băncile românești din Transilvania ...*, p. 477.

⁶⁰ Pe larg despre activitatea Uniunii bancare *Solidaritatea*, vezi studiul lui Lucian Dronca, *Înființarea și activitatea Uniunii băncilor românești din Transilvania „Solidaritatea” (1907–1918)*, „Crisia”, nr. XXII-XXIII, 2002-2003, p. 201-219.

⁶¹ „Revista Economică”, nr. 24 din 17 iunie 1906, p. 233.

⁶² „Központi Értésítő”, Budapest, 1908, Május 3-án, XXXIII évfolyam, 36. Szám, p. 800.

⁶³ „Revista Economică”, nr. 17 din 24 aprilie 1920, p. 164.

⁶⁴ Idem, nr. 15 din 16 aprilie 1921, p. 150.

⁶⁵ „Anuarul Băncilor Române”, an VIII, 1907, p. 139–140.

În urma primului an de funcționare și a primului bilanț contabil, banca: „, prezintă active totale de K 243,462– și următoarele poziții mai însemnate la active: Escont K 77,376–; Credite cambiale cu acoperire K 65,046–; Împrumuturi pe obligațiuni K 32,263– și împrumuturi ipotecare K 60,940–. La pasive: Capital societar vărsat K 56,890–. Depozite spre fructificare K 101,028–, o sumă frumoasă pentru început și Re-escont K 78,980–, asemenea destul de însemnat deja în primul an de gestiune. Interesele tranzitoare anticipate sunt prezentate cu K 9,006–, interese încasate cu K 3,482–. Profitul net realizat se cifrează cu K 2,47209, ceea ce corespunde unei rentabilități de 4,34% ale capitalului societar vărsat⁶⁶.

Dividendele primite de acționari erau de 5%⁶⁷, din 1909 de 6 %⁶⁸, iar în 1918 va scădea la 4%⁶⁹. În legătură cu operațiunile băncii evoluția tranzacțiilor și a activităților financiare în coroane pentru perioada 1905–1919 a fost următoarea:

An ⁷⁰	Active	Profit	Escont	Cambii cu acoperire ipotecară	Împrumuturi ipotecare	Depozite	Venit brut
1905	243,462	2,472	155,000	65,046	60,940	101,028	9,006
1906	559.872	4,429	232,811	158,621	97,848	208,293	18,668
1907	719,318	6,875	315,880	207,939	156,683	273,662	35.990
1908	766,221,	9,182	309,383	212,473	140,391	251.511	34,893
1909	813,527	6,123	344 343	282,969	118,411	201,751	61.791
1910	841,361	16,394	278,634	397,844	90,000	258,089	68,769
1911	903,521	70,524	261,529	733,683	75,712	317,329	70,524
1912	819,802	75,101	231.633	440,741	54,044	218,189	9,281
1913	714,236	73,767	190.899	577,860	43,165	144,170	73,767
1914	695,568	68,874	180,646	561,441	34, 995	100,927	68,874

⁶⁶ „Revista Economică”, nr. 24 din 17 iunie 1906, p. 233.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 43 din 25 februarie/10 martie 1909, p. 3.

⁶⁹ „Revista Economică”, nr. 21 din 17 mai 1919, p. 204.

⁷⁰ Surse: **An 1905:** „Revista economică”, nr. 11 din 17 martie 1906, p. 134; **An 1906:** *Ibidem*, p. 134; **An 1907:** *Idem*, nr. 31 din 4 august 1907, p. 292; **An 1908:** *Idem*, nr. 8 din 23 februarie 1908, p. 110; **An 1909:** *Idem*, nr. 10 din 7 martie 1909, p. 143; **An 1910:** *Idem*, nr. 8 din 19 februarie 1910, p. 118; **An 1911:** *Idem*, nr. 7 din 11 februarie 1911, p. 122; **An 1912:** *Idem*, nr. 3 din ... 1912, p. 25; **An 1913:** *Idem*, nr. 4 din 26 ianuarie 1912, p. 35; **An 1914:** *Idem*, nr. 9 din ... 1914, p. 80; **An 1915:** *Idem*, nr. 5 din 30 ianuarie 1915, p. 48; **An 1916:** *Idem*, nr. 5 din ... 1916, p. 54; **An 1917:** *Idem*, nr. 2 din 27 ianuarie 1917, p. 15; **An 1918:** Nu am identificat date în literatura de specialitate; **An 1919:** *Idem*, nr. 17 din 26 aprilie 1919, p. 164; **An 1920:** *Idem*, nr. 15 din 17 aprilie 1920; **An 1921:** *Idem*, nr. 15 din 12 aprilie 1921, p. 150.

An ⁷⁰	Active	Profit	Escont	Cambii cu acoperire ipotecară	Împrumuturi ipotecare	Depozite	Venit brut
1915	574,348	61,419-	127,986	439,321	23,198	106,413	54,450
1916	444,282	9,318	74,015	306,323	18,004	124,704	39,428
1917	419,481	8,477	44,997	192,592	-	156,071	31,039
1918	-	-	-	-	-	-	-
1919	1.545,810	9,109	19,435	111,944	-	866,551	41,614

Pentru anul 1920 avem următoarele valori în lei:

An	Active	Profit	Escont	Cambii cu acoperire ipotecară	Împrumuturi ipotecare	Depozite	Venit brut
1920	2.457,147	12,219	6,162	1.909,668	-	1.033,645	2,220

Din tabelul de mai sus observăm că majoritatea tranzacțiilor erau făcute pe termen scurt, dominau cambiile și reescontul, ceea ce arată profilul clientelei băncii, care avea nevoie de bani pentru operațiuni financiare de scurtă durată și nu se implicau în afaceri de mare amploare, care necesitau operațiuni financiare de lungă durată, necesare pentru returnarea împrumutului.

Tot din tabel se vedem cum, în 1907, crește nivelul creditelor ipotecare, după care asistăm la o scădere a lor. Din păcate, în lipsa unor surse arhivistice, nu putem să prezentăm motivul căderii valorii acestor împrumuturi în anii următori.

Pentru anul 1921 se propune ca, din profitul net de 165.791,22 lei, să se acorde 10% dividende acționarilor, 25% să rămână în fondul de rezervă, 5% pentru fondul de pensii, 4% pentru plata (tantiema) directorului executiv și tot 4% pentru plata funcționarilor, restul se lasă la dispoziția direcțiunii institutului de credit⁷¹.

La nivelul anului 1922, activele băncii se ridicau la suma de 4.821.275,73 lei, a cambilor ipotecare la 206.765 lei, escontul avea o valoare de 24.414 lei, profitul era de 173.279,73 lei, depozitele erau în valoare de 2.213.951,32 lei și venitul anual de 335.0176,81 lei⁷². Din păcate pentru anii următori nu mai dispunem de date financiare cu privire la Banca *Târnăveana*.

Dintr-o scurtă analiză asupra datelor contabile de mai sus, observăm că după o perioadă de prosperitate în primii ani de funcționare, în 1909 și în 1912, datele financiare ale băncii nu sunt bune, mai apoi acestea scad în perioada Primului Război Mondial, când la nivelul Dublei monarhii se instituie un

⁷¹ Idem, nr. 5 din 1 februarie 1922, p. 11.

⁷² Idem, nr. 18 din 18 mai 1923, p. 215.

moratoriu asupra băncilor. Deși banca pare să își revină în primii ani de după Marea Unire, din cauza unor implicări ale băncii în domeniul forestier, după cum vom vedea mai jos, banca va intra în faliment.

Activitatea destul de dificilă din anul 1912 va determina pe acționarul Zaharie Colceriu, într-o corespondență trimisă „Revistei economice” de la Sibiu, să întrebe legat de viitorul institutului de credit sighișorean. Astfel, în numărul din 30 martie 1912, aflăm din relatarea acționarului sus-amintit, că Adunarea generală a acționarilor băncii, întrunită în data de 22 februarie, ar fi încredințat conducerea băncii să facă primii pași spre o fuziune, prin absorbție, cu Banca *Albina* din Sibiu⁷³.

În numerele viitoare ale revistei, conducerea Băncii *Târnăveana* răspunde, arătând că viitorul institutului de credit, conform statutelor, depinde de votul Adunării generale și îl invită pe acționarul băncii să adreseze această întrebare și să facă o propunere în cadrul adunării generale și nu în presă⁷⁴.

Acest lucru va duce la o dispută în coloanele revistei sibiene. Zaharia Colceriu răspunde, arătând că a întrebat doar dacă direcțiunea institutului va pune în practică decizia Adunării generale cu privire la fuziune și că nu este vorba de o propunere a sa, ci de o hotărâre votată de acționari. Deplânge lipsa de înțelegere a direcțiunii institutului de credit și arată că apelul său în presă s-a făcut pentru salvarea capitalului românesc din urbe mai ales că: „Banca Austro Ungară își va deschide în Sighișoara filiala – se vor aglomera alte bănci străine, cari ne vor cuceri terenul bun românesc”. De asemenea, acuză pe directorul executiv, pe avocatul Toma Cornea, de conducere discreționară, fiind preocupat să își ia salariul și se crede protejat de cele 700 de acțiuni pe care le deține. În acest sens, pentru salvarea băncii solicită schimbarea conducerii, mai ales că Adunarea generală a votat pentru funziunea cu marea bancă sibiană⁷⁵.

În numele băncii răspund preotul Ioan Muntean și învățătorul Ambrosiu Stoicoviciu. Îl acuză pe Zaharie Colceriu că vorbește: „în jurul unei premise false” și că astfel de probleme țin de activitatea internă a băncii. Acuzele acționarului Colceriu țin de animozitățile personale avute cu conducerea institutului, care a fost realeză. Directorul executiv, avocatul Toma Cornea, nu și-a stabilit și nu și-a negociat veniturile provenite din activitatea de administrare a băncii sighișorene. De asemenea, Zaharia Colceriu nu reprezintă majoritatea acționarilor. Mai mult decât atât, directorul este o persoană responsabilă și în trecut a contribuit la salvarea băncii prin eforturi

⁷³ Idem, nr. 13 din 30 martie 1912, p. 195.

⁷⁴ Idem, nr. 15 din 13 aprilie 1912, p. 211.

⁷⁵ Idem, nr. 19 din 11 mai 1912, p. 241.

personale: „directorul nostru executiv ca inițiatorul și fondatorul principal al institutului nostru, a fost, ba este încă și astăzi unicul om de specialitate, în care ne-am putut întruni cu toții încrederea, căci nu numai prin înființarea acestei cetățui naționale economice a meritat aceasta încredere unanimă a noastră, ci și prin spiritul de jertfă, ce l-a dovedit în nenumărate rânduri, chiar în privința institutului nostru, căci să nu amintim altceva, decât aceea, că mai anii trecuți, când iarăși din motive personale, un fost membru al direcțiunii amenință cu discreditarea institutului nostru, directorul nostru singur, ca să potolească patimile, s'a băgat în datorii, cumpărându-i toate acțiunile câte le-a fost avut – 120 bucăți; tot asemenea cu ocaziunea urcării capitalului societății noastre, deși angajat fiind materialicește preste măsură în urma cumpărării pe numele propriu a unei realități, având în vedere împrejurarea că institutul nostru nu avea localitate potrivită totuș – ca emisiunea să succeadă și astfel prestigiul unui institut românesc să nu sufere, a luat asupra sa cea mai mare parte a acțiunilor rămase nesubscrise de atari domni acționari, cari acum ar dori ea singuri să dispună de averea societății, – luându-și asupra-și iarăși angajamente oneroase după cum am arătat, numai și numai în interesul institutului nostru”⁷⁶.

Legat de fuziunea cu Banca *Albina*, cei doi reprezentanți ai Băncii *Târnăveana* explică arătând că: „directorul nostru singur a declarat, că în principiu nu e contra unei fuziuni, dar vor trebui desbătute și aflate modalitățile realizării. Iar culmea perfidiei, cu deosebire a acelor dela spatele d-lui acționar, o ating acești domni atunci, când se folosesc de unele vorbe vorbite între mai mulți acționari chiar referitor la modalități, făcând ironie la adresa directorului nostru pe conta lor proprie și a tuturor acționarilor institutului nostru, zicând că oare nu și-ar schimbă și acesta «principiul», dacă ar îmbia bunăoară «Albina» pentru 2 acții «Târnăveana» o acție «Albina». Aceasta ironie are sensul că, directorul nostru a spus că un funcționar a «Albinei» a făcut propunerea referitoare la o fuziune, îmbiind o acție «Albina» contra 3 acții «Târnăveana». Dânsul însă, adevărat directorul nostru a zis, că la aceasta nu s'ar învoi, ci ar dori, că acționarii noștri să capete o acțiune «Albina» contra două «Târnăveana» și eventual ne-am învoi (toți acționarii) a suplini în bani gata diferența, ce-ar rezulta între valorile absolut reale a acțiunilor pe baza bilanțului anului curent, având în vedere, că prin urcarea capitalului «Albinei» fondurile de rezervă a acesteia față de capitalul urcat, scad. Și nu e comic, că un acționar, care singur spune, că 300-400 Cor. nu sunt de disprețuit – deci i-ar prinde bine – se ironizeze cele spuse de directorul nostru evident în favorul acționarilor noștri ? Dar totuș nu e așa comic !”. Mai aflăm că Zaharia Colceriu a mai avut o

---

⁷⁶ Idem, nr. 21 din 25 mai 1912, p. 256-257.

calitate, cea de funcționar demis al băncii: „Și anume pentru aceea nu, pentru că unul dintre autorii principali ai articolului referitor, chiar de loc nu este acționar, ci un simplu fost ofician al institutului, pe care direcțiunea în urma purtării sale incorecte a fost constrânsă a-l dimitte din serviciul institutului”. Cei doi conchid, arătând rolul determinant al Adunării generale și nu a unui acționar: „Statutele institutului însă nu se pot schimba de dl Zaharie Colceriu, ci numai de Adunarea generală”⁷⁷.

Din păcate, atitudinea unora față de conducerea băncii nu este favorabilă. După Marea Unire, în anul 1923 în paginile aceleași reviste se arată: „În Sighișoara s-a înființat în 1904 Societatea pe acții «Târnăveana». Despre această bancă se susține că nici pe departe nu corespunde așteptărilor. Este înființată pe banii țăranilor și se ajută, sau mai bine zis, trăiesc câțva domni după ea. Țăranii români din Sighișoara și jur se ajută cu cele 2 bănci săsești [...] care s'au unit din 1920”⁷⁸.

Cu toate acestea, activitatea instituției financiare este apreciată în epocă. Imediat după înființare, în anul 1906, la expoziția românească din Transilvania, Banca *Târnăveana* primește o Medalie de argint cu diploma specială⁷⁹.

Activități filantropice

Din profitul net anual, direcțiunile băncilor distribuiau o cotă parte pentru susținerea unor activități cu caracter cultural și filantropic. Nu a fost stabilit un anume procent la nivelul Uniunii bancare *Solidaritatea*, ci a lăsat la latitudinea fiecărei bănci cât procent să ofere din profit pentru aceste activități⁸⁰.

Luând modelul băncilor românești ardelene, Banca *Târnăveana* din Sighișoara a distribuit o parte din profitul anual în activități cu caracter cultural și filantropic. Din presa epocii, aflăm că, în anul 1913, contribuie cu suma de 20 de coroane la subscripția publică în vederea realizării aeroplanului Vlaicu III de către renumitul inginer și aviator român, Aurel Vlaicu⁸¹. Peste un an, contribuie cu o sumă mai generoasă de 200 de coroane pentru nevoile Școlii comerciale românești din Brașov⁸². Din păcate nu dispunem de date suplimentare cu privire la procentul anual dat de Banca *Târnăveana* pentru scopuri filantropice.

---

⁷⁷ *Ibidem*, p. 258.

⁷⁸ Idem, nr. 52 din 23 decembrie 1923, p. 30.

⁷⁹ „Universul”, nr. 332 din 3 decembrie 1906, p. 1.

⁸⁰ Lucian Dronca, *Băncile românești din Transilvania ...* p. 496–497.

⁸¹ „Românul”, nr. 104 din 12 mai 1913, p. 12.

⁸² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 9 din 14/27 ianuarie 1914, p. 3.

Falimentul băncii

După cum aminteam mai sus, după Marea Unire, banca sighișoreană părea să își revină după anii grei de război. În iulie 1919, la banca din Sighișoara se puteau preschimba bancnotele albe de 200 de coroane și de 25 de coroane în bancnote circulabile⁸³.

În același an, la Brașov, se puneau bazele unei Societăți pe acțiuni românești numită „George Barițiu”. Conform anunțului, această societate dorea să aibă ca obiect de activitate editarea de ziare, înființarea unei case de editură, librărie, papetărie și dorea să dispună și de o legătorie. Pentru cumpărarea de acțiuni, la Sighișoara, erau folosite resursele Băncii *Târnăveana*⁸⁴. Același lucru se întâmpla un an mai târziu și cu acțiunile societății *Creditul comercial și industrial* din Ibașfalău (azi orașul Dumbrăveni, jud. Sibiu)⁸⁵.

Cu toate acestea, în anul 1923 banca intră în faliment. Care au fost cauzele? Dintr-o cronică de presă a ziarului „Epoca” aflăm că: „În 1905 – pe vremea vitregă a stăpânirii maghiare – d-rul Toma Cornea înființează Banca *Târnăveana*, 9/10 din acțiuni trecând în proprietatea sa. Banca prosperează frumos până în 1923, când dispune de capital și rezerve de 2 milioane jumătate, împreună cu depunerile și creditele obținute, banca, dispune în acest an de fonduri totale de 8 milioane lei. Mare parte din activul ei era plasat într’o pădure – Rava –, situată în didacutul secuiesc al județului Odorhei, exploatată economic și foarte rentabilă. Până la 20 Iunie 1923, când începe drama d-lui Cornea, situația sa morală și materială era strălucită. Întâmplarea a făcut că o anume uniune forestieră ardeleană să datoreze ministerului de război, o sumă de bani⁸⁶, întrucât din această uniune făcea parte și «*Târnăveana*» ad-lui Cornea. Totuși din motive misterioase, ministerul pune sechestrul și ia în primire exploatarea forestieră a «*Târnăveanei*». Banca nu mai dispune de aci înainte în nici un fel de exploatarea sa. Banca «*Târnăveana*» a fost declarată în faliment de creditorii și deponenți; d-rul Cornea a garantat, cu restul avutului său o parte din pasivul băncii; a fost executat de creditorii și acum e cerșetor⁸⁷.”

Din păcate, intrarea în faliment face ca, din 1924, Banca *Târnăveana* să dispară din rândul băncilor din România Mare. Așa s-a încheiat activitatea institutului de credit românesc *Târnăveana* din Sighișoara. După cum am

---

⁸³ „Foaia Poporului”, nr. 29 din 27 iulie 1919, p. 6.

⁸⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 218 din 18 octombrie 1919, p. 4.

⁸⁵ „Patria”, nr. 161 din 28 iulie 1920, p. 2.

⁸⁶ Din păcate nu dispunem de informații suplimentare cu privire la această uniune forestieră.

⁸⁷ „Epoca”, nr. 1496 din 16 ianuarie 1934, p. 1.

văzut, această afacere a dispărut în condițiile implicării băncii în activități neprofitabile.

De altfel, în primii ani după unire, în contextul entuziasmului general determinat de sfârșitul Marelui Război și de realizarea României Mari, a conversiei monetare de la vechea coroană austro-ungară la leul românesc, a existat la nivelul institutelor de credit românești din Transilvania o tendință de a se aventura în afaceri riscante, care au dus, după cum a fost cazul Băncii *Târnăveana* din Sighișoara, la falimentarea unora dintre ele⁸⁸.

Acest lucru va duce la ruinarea șefului delegației sighișorene la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, care va fi nevoit să plece din orașul căruia i-a dedicat o parte din viața și activitatea sa.

Concluzii

Activitatea primului institut de credit românesc din Sighișoara, între 1905, primul an de funcționare, și până în 1924, când, neputând să revină din faliment, dispare din cadrul băncilor din România, a arătat, în urbea de pe Târnava Mare, prezența unei elite românești mature cu legături solide în cadrul elitelor românești din Transilvania.

Dacă în secolul al XIX-lea avem de a face cu o „intelighență” clericală și funcționărească, acum apar reprezentanți cu inițiativă în domeniul economic, în special în cel agricol. După cum se observă din comitetele de conducere ale băncii, aceștia aveau legături economice active cu proprietari mijlocii de pământ din satele din jur.

Pornită de la o inițiativă a protopopului Demetriu Moldovan la finalul secolului al XIX-lea, dar care nu a avut sorți de izbândă, ideea creării unui institut de credit românesc a primit un imbold odată cu venirea la Sighișoara, a avocatului Toma Cornea. Acesta a adunat în jurul său reprezentanți ai elitei locale interesați să activeze în domeniu economic și au pus bazele Băncii *Târnăveana*.

Chiar dacă această bancă nu s-a ridicat la nivelul unor băncii ca *Victoria* de la Arad sau *Economul* de la Cluj, fiind o bancă de categorie mijlocie în cadrul sistemului de credit românesc, în ciuda concurenței băncilor săsești locale și a celor românești din orașele din jur, s-a dovedit a fi o afacere serioasă, reușind să reziste și să funcționeze cu succes, inclusiv în perioada grea a Primului Război Mondial.

---

⁸⁸ A se vedea: Septimiu Moga, *Sistemul bancar românesc din Cluj: de la Marea Unire la marea criză economică*, Cluj Napoca, Edit. Cărții de Știință, 2022, passim.

Nu în ultimul rând, înființarea și funcționarea băncii este expresia unei elite locale active, implicată în viața publică a Transilvaniei, în general, și a Sighișoarei, în special, conștientă de rolul ei în viața populației românești, aducându-și aportul la dezvoltarea comunității. Această elită era conștientă că fără o susținere economică, activitățile pe plan național și politic sunt sortite eșecului. De aceea s-a implicat nu doar în plan național și cultural, ci și în plan economic. Este expresia unei generații de excepție, care și-a adus o contribuție esențială la crearea statului național român modern.